

حسین بن علی (ع) در افق معاصرت

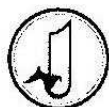
جلد دوم:

بازخوانی انتقادی حسین وارث آدم

به کوشش

سید حواد میری، زینب شریعت نیا

www.ketab.ir

نقد فرهنگ

۱۴۰۰

- سرشناسه: میری، سید جواد، ۱۳۵۰ - گردآورنده
- عنوان و نام پدیدآور: حسین بن علی در افق معاصرت/ به کوشش سید جواد میری، زینب شریعت نیا؛ ویراستار فنی سمیرا گودرزی.
- مشخصات نشر: تهران: نقد فرهنگ، ۱۴۰۰.
- مشخصات ظاهری: ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
- شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۶۵-۴، شابک جلد ۱: ۹۶-۱-۹۶۸۲-۶۶۸۲-۶۲۲-۹۷۸.
- شابک جلد ۲: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۹۷-۸
- وضعیت فهرست نویسی: فیبا
- مندرجات: ج. ۱. بازتفسیر سنت عاشورایی به منزله تبلور روح اسلام ایرانی ج. ۲. بازخوانی انتقادی حسین وارث آدم
- موضوع: حسین بن علی، امام سوم، ۴ - ۶۱ق - مقاله ها و خطابه ها؛ شریعتی، علی، ۱۳۱۲ - ۱۳۵۶. - نقد و تفسیر؛ شهادت - مقاله ها و خطابه ها
- شناسه افزوده: شریعت نیا، زینب - ۱۳۶۶ - گردآورنده
- رده بندی کنگره: BP۲۳۳/۷
- رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸
- شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۳۸۵۵۳

نقد فرهنگ

naqdefarhangpub @naqdefarhangpub www.naqdefarhang.com

نشانی: پردیس، میدان عدالت، خ فروردین جنوبی، خ سعدی، مجتمع قائم ۱، بلوک A2، واحد ۲۰۳
تلفن: ۷۶۲۷۶۷۴۸ | مراکز پخش: ۶۶۴۶۰۰۹۹، ۶۶۹۶۷۰۰۷، ۶۶۴۸۶۵۳۵

• نام کتاب: حسین بن علی (ع) در افق معاصرت (جلد دوم: بازخوانی انتقادی حسین وارث آدم)

• به کوشش سید جواد میری و زینب شریعت نیا • ویراستار فنی: سمیرا گودرزی

• نوبت چاپ: چاپ اول • سال انتشار: ۱۴۰۰ • تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

• قیمت: ۴۰۰۰ تومان • شابک دوره: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۶۵-۴

• شابک جلد اول: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۹۶-۱ • شابک جلد دوم: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۲-۹۷-۸

© کلیه حقوق محفوظ و مخصوص انتشارات نقد فرهنگ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
گفتار اول: حسین (ع)؛ وارث حکمت خالده (سید سلمان صفوی).....	۱۱
گفتار دوم: وراثت حافظه: اثبات و خاطره حرکت های رهایی بخش (حسن محدثی گیلوایی).....	۲۱
گفتار سوم: نقد روش شناختی سه پاره؛ با نگاهی به کتاب حسین وارث آدم (سید حسین حسینی).....	۳۱
گفتار چهارم: نگاه دکتر علی شریعتی به زیارت عاشورا (سید حجت مهدوی).....	۵۳
گفتار پنجم: چرا حسین وارث آدم است؟ تحلیلی عرفانی-جامعه شناختی از حقیقت عاشورا (محمد جواد ادبی).....	۶۳
گفتار ششم: شریعتی و انقلاب زودرس؛ مقایسه ای میان حسین وارث آدم شریعتی و طبقه جدید جیلاس، از منظر نسبت جامعه، انقلاب و طبقه جدید (محمد حسین بادامچی).....	۸۷
گفتار هفتم: مواجهه ای کارکردی با تاریخ تضاد؛ ارزیابی ایده و زبان در حسین وارث آدم (عباس نعیمی جورشری).....	۱۱۱
گفتار هشتم: بازخوانی حسین وارث آدم در روایت شریعتی (سید جواد میری).....	۱۲۳
فهرست منابع.....	۱۴۷

پیشگفتار

حسین بن علی بن ابی طالب در ۳ شعبان سال ۴ هجری قمری، مصادف با ۹ ژانویه ۶۲۶ میلادی، در مدینه، پا به عرصه وجود گذاشت و در ۱۰ محرم سال ۶۱ هجری قمری، که مصادف با ۱۰ اکتبر سال ۶۸۰ میلادی بود، در کربلا به شهادت رسید. او ۵۷ سال داشت که به شهادت رسید، اما با به شهادت رسیدنش تغییرات شگرفی در هشت سطح کلان حکمی، کلامی، عرفانی، سیاسی، دینی، مذهبی، هنری و ادبی به وقوع پیوست که صرفاً محدود به مرزهای حجاز یا بین‌النهرین نماند، بل سرزمین‌های وسیع رُم، ایران، سپس هند، چین، آسیای صغیر و بالکان را فراگرفت و تا اقصی نقاط آفریقا، خاور دور (تایلند، اندونزی، مالزی و...) و سپس در عصر جدید تا اروپا، استرالیا، آمریکا، اسکاندیناوی و اوراسیا به پیش رفت. به عبارت دیگر، حرکتی که امام حسین (ع) در عاشورای سال ۶۱ هجری قمری انجام داد صرفاً قابل تقلیل به یک «نبرد نظامی» بین دو لشکر نیست، بل ما با پدیده‌ای روبه‌رو هستیم که ابعاد وسیع حیات بشری را طی این ۱۴۰۰ سال تحت تأثیر خود قرار داده است و اغراق نیست اگر ادعا کنیم «اگرستانس» انسان را به انحاء گوناگون درگیر خود کرده است، اما یکی از نکات بسیار عجیب درباره «نهضت حسینی» این است که این پدیده کماکان ذیل نگاه‌های «کلامی»، «عرفانی»، «الهیاتی»، و «مذهبی» صورت‌بندی شده است و جامعه‌شناسان کلاسیک، که در باب پدیده‌های تمدنی و بینا فرهنگی سخن می‌گویند، نتوانستند «کنش حسینی» را به مثابه یک مقوله جامعه‌شناختی مورد مذاقه قرار دهند و فراسوی مفصل‌بندی‌های مذهبی آن را مورد خوانش قرار دهند، این امر موجب شده است که عاشورا صرفاً به مثابه یک مقوله عاطفی در بین اهل تشیع مطرح باشد، نه به عنوان «موضوع» بحث در حوزه جامعه‌شناسی تاریخی.

به سخن دیگر، «راز» حرکت حسینی را چگونه می‌توان از منظر پدیدارشناختی مورد تأمل قرار داد که نه تبدیل به یک «امر عرفانی» صرف شود و نه به یک «ابژه» شناختی» صرف تقلیل یابد، بل رازی باشد که نسبتش با بسط وجودی انسان از منظر پدیدارشناختی قابل تأویل شود. یقیناً مواجهه با عاشورا، در این مستوی، ما را نیازمند عبور از نگاه‌های کلیشه‌ای می‌کند و مقصودم از مواجهه‌ی کلیشه‌ای این است که فهم را تبدیل به «تقلید» و «تقدیس» کنیم، از قِبل آن یک چارچوب یکسان‌ساز سازیم که یکپارچگی وجود آدمی را خدشه‌دار می‌کند و عاشورا را از امکان‌های رهایی‌بخش تهی می‌کند، اما واقعاً چه می‌شود کرد؟

عاشورا یکی از آن مفاهیمی است که همگان می‌پندارند آن را می‌شناسند و با آن آشنا هستند و این صحت‌ترین و دشوارترین معضل ماست که همگان خود را «آشنا» می‌پندارند، اما واقعیت این است که عاشورا یکی از غایب‌ترین پدیده‌های حیات بشری است که برای فهم آن ما نیازمند «آشنایی-زدایی» به معنای عمیق کلمه هستیم، ولی این امر خطیری است، زیرا به محض «آشنایی-زدایی» توده‌هایی که خود را متولی عاشورا می‌پندارند و بر این باورند که حسین را می‌شناسند دچار نوعی «سردرگمی» و «فاصله‌گذاری» خواهند شد و آنگاه این پرسش مطرح خواهد گشت که فاصله‌ها را چگونه پرکنیم یا اساساً این فاصله‌ها پرشدنی خواهد بود؟ به تعبیر دیگر، دیالکتیک «آشنایی-زدایی» و «فاصله‌گذاری» ایجاد وضعیت دهشتناکی خواهد کرد که از توده‌ها نمی‌توان انتظار داشت که به ابعاد عمیق آن پی ببرند، ولی مشکل اصلی توده‌ها نیستند، بل متولیان هستند که در طول تاریخ عاشورا را مقوله قابل تفسیر ذیل چارچوب نظری خود انگاشته‌اند و هرگونه بازشناسی عاشورا را به معنای حذف و طرد نسبت تاریخی خویش می‌پندارند، اما وضع جهان افق‌هایی در ساحت وجود خلق کرده است که به ما این امکان را می‌دهد تا عاشورا را از مقامی دیگر به نظاره بنشینیم.

انسان موجودی محدود با دغدغه‌های نامحدود است. او همیشه به دنبال راهی است برای اتصال به جریان اصیل وجود تا از این طریق راه خویش را پیدا کند، که انسان بیراه موجودی بی‌وجود خواهد بود، زیرا این راه است که انسانیت انسان را

می‌سازد. با نظر در حرکت حسین، انسان راهی را می‌بیند که سدرۃ‌المنتهی آن رهایی بخشی است و این رازی است که در جمله «کل یوم عاشورا و کل ارض کربلا» نهفته است. به عبارت دیگر، هرکس به هر قدری که در این راه گام برمی‌دارد، امکان رهایی برای خویش و جامعه بشری فراهم آورده است و هیچ رستگاری‌ای بالاتر از این نیست که انسان برای باز کردن غل و زنجیرهای درونی و بیرونی و رهایی عائله خداوند بر روی این کره خاکی اقدام کند و جان خویش را در طبق اخلاص فدا کند.

هم‌زمان با پیشنهاد دکتر عبدالکریمی، در محرم سال ۱۳۹۹ شمسی، مبنی بر برقراری پویشی با عنوان «هرخانه یک حسینی» در فضای مجازی، به دلیل شرایط خاص کرونایی و ممانعت از شیوع بیشتر بیماری کوید ۱۹ و خطر تشکیل اجتماعات به مناسبت دهه محرم، و در راستای دعوت ایشان از جمعی از استادان حوزه و دانشگاه در شب‌های دهه محرم برای ایراد سخنرانی‌هایی در فضای مجازی با محوریت موضوع «حسین بن علی (ع) در افق معاصرت»، من نیز، هم‌راستا با بیژن عبدالکریمی عزیز، و به دلیل مصافف بودن سال ۱۳۹۹ با پنجاهمین سال خلق حسین وارث آدم دکتر علی شریعتی، در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، در ایران، بر آن شدیم در عاشورای ۱۴۲۲ سیمیناری برگزار کنیم و حسین وارث آدم را، که یکی از مهم‌ترین تلاش‌های نظری و ادبی در جهت به افق معاصرت آوردن واقعه عاشورای حسینی در روزگار ماست، مورد واکاوی قرار دهیم. در این دفتر، ما تلاش کرده‌ایم حسین وارث آدم را، که ذیل خوانش یکی از کلاسیک‌های جامعه‌شناسی جهانی - علی شریعتی - صورت‌بندی شده است، مورد بازخوانی انتقادی قرار دهیم. این کتاب دارای هشت فصل است و هر فصل آن را یکی از متفکران معاصر ایرانی به رشته تحریر درآورده است و هر کدام از مؤلفان تلاش کرده‌اند تا از منظر خود روایت شریعتی در باب «حسین وارث آدم» را مورد تأمل قرار دهند. امید است که این حرکت باعث شود دیگر متفکران جهان در حوزه علوم اجتماعی و انسانی تلاش کنند و «راز عاشورا» و «نهضت حسین بن علی» را مورد تأمل قرار دهند.